

LETNÍ TEATROLOGICKÉ SYMPOZIUM

zámek Mikulov / galerie Konvent

26. – 27. 7. 2024

Symposium se koná v rámci Divadelního festivalu Mikulov
Moravský Parnas Johanna Georga Gettnera

Kabinet pro studium českého divadla, Institut umění – Divadelní ústav

Regionální muzeum v Mikulově

REGIONÁLNÍ
MUZEUM
V MIKULOVĚ

Program sympozia 2024

pátek 26. července – galerie Konvent

17:00 – 17:15 zahájení sympozia

První blok věnovaný vzpomínce na divadelní historičku Margitu Havlíčkovou

17:15 – 18:15

Šárka Havlíčková Kysová: úvodní slovo

Iva Mikulová: *Surrealistický pohled na surreálnou dobu – brněnská experimentální divadla DEX '72 a Pirám*

Klára Škrobánková: *Z Opavy do Lince – cesta divadelních dějin*

Miroslav Lukáš: *Divadelní ředitel a vinárník Robert Guttmann*

19:00 **Moravský Parnas, Dietrichsteinská hrobka: ENSEMBLE VERSUS** a Kateřina Maňáková (vihuela) - *Iberská renesanční polyfonie*

sobota 27. července – zámek, vinárna

Druhý blok

9:00 – 10:30

Magdalena Kolmanová: „*Styd' se, že já tebe o životě učím*“: *komický sluha rádcem v dramatu Lopeho de Vegy*

Václav Kapsa: *Holdovací slavnost a autor jejího programu na příkladu Josefa Ernesta Barisiena a přivítání hraběte Morzina na jeho panství ve Vrchlabí roku 1739*

Martin Hanoušek: *Otevření Královského městského divadla v Pešti 1812 dramaty Augusta Kotzebua s hudbou Ludwiga van Beethovena*

přestávka s kávou

Třetí blok

10:45 – 12:15

Jana Laslavíková – Jana Luková: *Štyri novoobjavené stropné mal'by z historickej budovy SND ako nečakané svedectvo doby*

Lisa Peschel: „*Emoční společenství*“ a *divadelní představení v terezínském ghettu*

Kristýna Kovyřšina: *Dadaistická hravost. Styčné body a proměnlivost tvorby Františka Zelenky*

polední přestávka s občerstvením

Čtvrtý blok

13:15 – 15:15

Petra Ježková: *Stručné představení Divadelní revue 1/2024 Na kraj a dál, do hlubin a hloub*

Alena Sarkissian: *Karel Dostál expresionista?*

Otto Drexler: *Loni v Marienbadu*

zakočení sympozia

17:00 **Moravský Parnas, galerie Konvent: TOY MACHINE: O Popelce**

18:00 **Komentovaná prohlídka zámeckých zahrad**

20:00 **Moravský Parnas, zámecký sál: GEISSLERS HOF COMOEDIANTEN: Horri-bili-cribri-fax.** Autorsky “rozdivočelá” hra na motivy hry *Horribilicribrifax* od Andrese Gryphia z roku 1663.

ANOTACE PŘÍSPĚVKŮ

OTTO DREXLER

Divadelní historik. Působí v Kabinetu pro studium českého divadla IDU, kde se podílí na projektu České divadelní encyklopedie v sekci česká činohra první poloviny 20. století. Současně je doktorandem v Ústavu českých dějin FF UK. Zabývá se výzkumem divadelní kritiky, dějinami ve veřejném prostoru a metodologií vědy.

Loni v Marienbadu

Okázalé sídlo v chátrajících lázních, kde neexistuje čas ani prostor, a dopisy nezištného přátelství, v nichž se intimní setkává s velkými dějinami; výroky „zbabělých mužů“ argumentujících nárokem minulosti, a fotografie básničky, a dobře situované paní primářky, vždy v póze „svobodné moderní ženy“. Mariánky také jako symbol vynořující se paměti, anebo synekdocha pro mentální místo, pocit a postoj záměrné distance, který umožňuje i ztroskotancům „být nad vodou“, a přijmout vzdálený pohled na svět, který odvrhnul jejich sny. Manuál, jak nebýt nikdy příliš vysoko, ani příliš nízko. Třetí cesta mezi pozlátkem oficiality a pýchou disidentství? O dobové společnosti, postojích i životních strategiích básničky Aleny Vrbové a divadelního kritika Josefa Trägera ve 40. až 60. letech 20. století, jak se vyjevují z archivního pátrání, ale možná říkají i něco k dnešku.

Závěrečný díl trägerovské trilogie: po rakvičkách se šlehačkou (2020) a rozhlasových vlnách (2022) tentokrát lázeňské oplatky z Mariánek! Povinný dress code: kloubouk typu „slamák“. V krajním případě varianta papírové čepice zhotovené z programu konference à la „Večerníček“.

MARTIN HANOUŠEK

Divadelní historik. Zabývá se českým a německým divadlem přelomu 18. a 19. století a německým divadlem v českých zemích 19. století. Od ledna 2012 působí v Kabinetu pro studium českého divadla IDU. Podílí se na projektu České divadelní encyklopedie.

Otevření Královského městského divadla v Pešti 1812 dramaty Augusta Kotzebua s hudbou Ludwiga van Beethovena

Příspěvek se týká slavnostního představení k otevření budovy německého Královského městského divadla (Königliches städtisches Theater) v Pešti začátkem února 1812, jehož součástí bylo vedle historického výjevu anonymního autora *Die Erhebung von Pest zur königlichen Freistadt* (Pozvednutí Pešti na svobodné královské město) také provedení dvojice dramatických kusů A. Kotzebua s hudbou L. van Beethovena, historické přehledy *Ungarns erster Wohlthäter* (První maďarský dobrodinec) o zakladateli uherského království, Štěpánovi I. a alegorické dohry *Die Ruinen von Athen* (Ruiny aténské), tematizující symbolické přenesení kulturního a společenského dědictví starověkých Atén, podrobených Osmanské říši, do Pešti pod vládou rakouského císařství. Původně mělo být s těmito tituly jako druhé v pořadí uvedeno Kotzebuovo historické drama *Bela's Flucht* (Bélův útek), taktéž s Beethovenovou hudbou, nebylo však sehráno kvůli obavám z narážek na útek císaře Františka I. z Vídně před Napoleonem během podzimu 1805. Se zvláštním zřetelem na závěrečnou část trilogie *Die Ruinen von Athen* se příspěvek pokouší přiblížit okolnosti vzniku těchto hudebně-dramatických děl a popsat kontakt obou umělců, včetně jejich zvažované spolupráce na tvorbě opery.

VÁCLAV KAPSA

Muzikolog a knihovník. Od roku 1999 pracuje v hudebním oddělení NK ČR, podílel se mimo jiné na projektech zaměřených na akvizici a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů pro hudbu a hudební vědu. V letech 1999–2002 pracoval v Ústavu pro hudební vědu AV ČR,

2002–2018 v Kabinetu hudební historie Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. Od roku 2019 je vědeckým pracovníkem ÚDU AV ČR se zaměřením na hudbu 18. století, v roce 2023 tu převzal vedení Oddělení muzikologie. Zabývá se tvorbou pražských skladatelů raného 18. století, jejím zpřístupňováním formou kritických edic a problematikou tematických katalogů a hudebních inventářů.

Holdovací slavnost a autor jejího programu na příkladu Josefa Ernesta Barisiena a přivítání hraběte Morzina na jeho panství ve Vrchlabí roku 1739

V roce 1737 zemřel hrabě Václav Morzin, barokní kavalír známý svými stavebními projekty v Praze i na svých panstvích, jako milovník hudby a jeden z patronů Antonia Vivaldiho. Rodinný majetek zatížený dluhy zdědil syn Karel Josef. Když byl o dva roky později i s manželkou přivítán na svém hlavním panství ve Vrchlabí, velkolepé slavnosti trvaly celý týden. Autorem jejich programu byl Josef Ernest Barisien, bývalý jezuita, dvorní básník Václava Morzina a pozdější knihovník arcibiskupa Antonína Petra Příchovskeho. Dochované prameny poskytují možnost nahlédnout do jeho tvůrčí dílny i do vztahu s vrchností. Souvislost s vrchlabskými pašijemi zároveň umožňuje uvažovat o vzájemném vlivu slavnosti a místní tradice.

MAGDALÉNA KOLMANOVÁ

Absolvovala obor Španělský jazyk a literatura na FF MU. Zaměřuje se hlavně na divadlo španělského Zlatého věku, konkrétně tvorbu Lopeho de Vegy a jeho typovou postavu komického sluhu. Její disertační práce na toto téma získala Cenu děkana FF a byla vydána knižně. Autorka se věnuje především výuce.

„Styd' se, že já tebe o životě učím“: komický sluha rádcem v dramatu Lopeho de Vegy

Typová postava komického sluhu, tzv. gracioso, jejíž podoba se ustálila v dramatické tvorbě Lopeho de Vegy, je jednou z nejkoumanějších postav divadla španělského Zlatého věku. Za více než 400 let jeho existence se ovšem nikdo příliš nezabýval tím, že kromě „komického“ a „sluhu“ je gracioso také rádcem svého pána a někdy dokonce i krále. Graciosovy rady nejsou jen veselou komediální ozdobou, ale také často zásadně ovlivňují děj, a to i v tragicky laděných hrách. Jak je možné, že postava sluhu získává takovou dějovou důležitost uprostřed silící absolutistické monarchie? Byl Lope rebel, jak se někteří kritici domnívají, nebo konformista, jak tvrdí druzí?

KRISTÝNA KOVYRŠINA

Absolventka magisterského programu Divadelní věda na FF UK, kde pokračuje v doktorském studiu. Věnuje se scénografii 20. století, site-specific projektům a performance divadlu Continuo, a také dramatické výchově a inscenacím pro děti. Externě spolupracuje s časopisem *Loutkář* a podílí se na projektu Česká divadelní encyklopedie.

Dadaistická hravost. Styčné body a proměnlivost tvorby Františka Zelenky

Scénografie Františka Zelenky měla vliv na současné umělce. Čím to, že je jeho tvorba stále aktuální? Její lehkostí, hravostí a nadsázkou? Nebo specifickou silou autorova tvůrčího období za zdmi terezínského ghetta? Skrze scénografie navržené převážně pro Osvobozené a Národní divadlo v první polovině 20. století, ale také s pohledem na nesvobodnou tvorbu v Terezíně, se příspěvek pokusí nalézt odpovědi na tyto otázky, a představit tak proměnlivé a určující segmenty Zelenkovy umělecké činnosti.

JANA LASLAVÍKOVÁ

Absolvovala magisterské aj doktorandské štúdium hudobnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a Viedenskej univerzite vo Viedni. V rokoch 2017 a 2019

absolvovala postdoktorandskú stáž na Ústave kultúrnych štúdií a dejín divadla Rakúskej akadémie vied. Aktuálne pôsobí na Historickom ústave SAV, v. v. i., kde sa venuje skúmaniu divadelného života v Prešporke v 18. a 19. storočí v kontexte kultúrno spoločenských a historických premien mesta.

JANA LUKOVÁ

Historička umenia, absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. V rokoch 2007–2022 pôsobila v Galérii mesta Bratislavy, naposledy ako kurátorka Zbierky starej maľby a sochy. Od roku 2022 absolvuje v dennej forme doktorandské štúdium v Historickom ústave SAV, v. v. i. Systematicky sa venuje výskumu so špecializáciou na obdobie 18. a 19. storočia so zameraním na prostredie Prešporka, téme zberateľstva, reštaurovania, sakrálnej ikonografie, či habsbursko-lotrinských panovníkov.

Štyri novoobjavené stropné maľby z historickej budovy SND ako nečakané svedectvo doby

Dnešná historická budova SND v Bratislave (pôvodne mestské divadlo v Prešporke z roku 1886) je od roku 2021 kvôli zlému technickému stavu zatvorená a jej rekonštrukcia je v nedohľadne. Paradoxne v tomto „mŕtvom“ období prišlo v roku 2022 k identifikácii štyroch historických malieb z roku 1885, pôvodne umiestnených na strope auditória, ktorých autorom je nemecký maliar Willibald Leo von Lütgendorff-Leinburg (1856–1937). Námety z maďarskej literatúry a histórie, ktoré maliar spracoval, odkazujú na dobový politicko-spoločenský kontext spojený s maďarizačnými procesmi. Ten podmienil podobu exteriérovej a interiérovej výzdoby nového divadla. V príspevku bude objasnený tak proces vzniku malieb, na ktorých sa podieľal aj český maliar Rudolf Vácha (1860–1939), ako aj okolnosti súvisiace s ich odstránením.

MIROSLAV LUKÁŠ

Divadelní historik. Od roku 2018 pracuje v Kabinete pro studium českého divadla. Zabýva sa dejinami nemeckojazyčného divadla v českých zemích v 17. až 19. storočí. Je autorom monografie *Divadlo v Mikulově za éry rodu Dietrichsteinů: od konce 16. století do druhé světové války* (Brno 2019).

Divadelní ředitel a vinárník Robert Guttman

Na prelomu 19. a 20. storočí bol Mikulov vyhľadávanou zastávkou pro cestujúci divadelní spoločnosti. Jedným z rediteľů, který se sem několikrát vrátil, byl i rodák z blízkeho Znojma Robert Guttman. Ten si toto jihomoravské město zamilovat natolik, že zde v roce 1913 zakotvil trvaleji. Zval sem divadelní soubory, vypomáhal zdejšími spolkům s divadelní činností, a na úpatí Svatého Kopečku si pronajal vinný sklep, kde vítal výletníky z širokého okolí. Město opustil se začátkem první světové války. Později se ještě jednou vrátil, ale v úplně jiné roli.

IVA MIKULOVÁ

Odborná asistentka na Katedře divadelních studií FF MU a výzkumná pracovníce v Oddělení 20. století a literatury současné AV ČR. Věnuje se českému divadlu druhé poloviny 20. století, divadelní kritice a nemeckojazyčnému divadlu. V letech 2012–2014 pracovala v Městském divadle ve Zlíně jako archivářka a lektorka dramaturgie. Působila také jako šéfredaktorka internetového časopisu *RozRazil online* a magazínu MDZ *Tady a teď*. V letech 2014–2017 pracovala jako výkonná redaktorka časopisu *Theatralia*.

Surrealistický pohled na surreálnou dobu – brněnská experimentální divadla DEX '72 a Pirám

Profesorku Margitu Havlíčkovou zná teatrologická obec především jako historičku zabývající se českým divadlem 17. a 18. století, badatelku spjatou s brněnským divadelním prostorem, archivářku Divadelního oddělení Moravského zemského muzea a akademickou pedagožku. Už méně se ví, že na začátku 70. let stála u zrodu dvou experimentálních divadelních uskupení, DEX '72 a Pirám. Cílem příspěvku bude vřadit oba soubory do kontextu dobových experimentálních scén a pojmenovat jejich dramaturgickou i estetickou poetiku. Ta se vymykala divadelní produkci nastupující normalizace a byla politickou odpovědí na absurditu doby. S ní se profesorka Havlíčková ani ostatní členové souboru nechtěli smířit.

LISA PESCHEL

Divadelní historička působící na School of Arts and Creative Technologies na Universitě v Yorku v Anglii. Od roku 1998 se zabývá výzkumem divadelních představení v terezínském ghettu. Přednášela a vedla workshopy na institucích v USA a Velké Británii, v Evropě, Jihoafrické republice a Austrálii. V letech 2014–2018 byla spoluředitelkou projektu *Performing the Jewish Archive*. Připravila dvojjazyčnou antologii divadelních textů napsaných a inscenovaných během druhé světové války v terezínském ghettu česky a německy píšícími Židy z Československa a Rakouska: *Divadelní texty z terezínského ghetta 1941–1945 / Theatertexte aus dem Ghetto Theresienstadt 1941–1945* (Praha 2008).

„Emoční společenství“ a divadelní představení v terezínském ghettu

Historička Barbara Rosenwein ve své monografii *Emoční společenství v raném středověku* rozšířila koncept „emocionálních společenství“ a definovala je jako „skupiny, ve kterých lidé dodržují stejné normy emocionálního vyjádření“. Jak tento koncept osvětluje divadelní představení v terezínském ghettu a komunit mladých českých Židů, které se kolem některých charismatických režisérů vytvořily? Jak byly stanoveny normy emocionálního vyjádření, oceňující především humor a optimismus, a jak byly tyto normy ztělesněny v představeních?

ALENA SARKISSIAN

Vědecká pracovnice Kabinetu pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR. Vystudovala divadelní vědu a klasický řecký jazyk na FF MU v Brně, doktorské studium absolvovala na divadelní vědě FF UK v Praze. Ve svém výzkumu se zabývá antickou kulturou a její recepcí. V současné době je hlavní řešitelkou grantu Karel Dostál: od moderny ke klasicismu. Od roku 2006 působí na Katedře divadelní vědy FF UK v Praze, kde vede semináře zaměřené na antické divadlo a drama a na ruské divadlo 2. poloviny 19. stol.

Karel Dostál expresionista?

Příspěvek bude věnován Dostalovým inscenacím v Národním divadle z dvacátých let 20. století v návaznosti na režisérovu zkušenost z německých divadel, především s Reinhardtovými režiiemi a s prvními expresionistickými divadelními tvary.

KLÁRA ŠKROBÁNKOVÁ

Divadelní historička a překladatelka. Studovala Anglický jazyk a literaturu a Teorii a dějiny divadla na FF MU v Brně, zabývá se především moravským a slezským německojazyčným divadlem 19. století. Od roku 2018 pracuje v Kabinetu pro studium českého divadla IDU. Spolupracuje na projektu Česká divadelní encyklopedie.

Mezi Opavou a Lincem – cesta divadelních dějin

V příspěvku bude představena divadelní kompozice *Historischer Theater-Abend*, kterou vytvořil vrchní režisér opavského Městského divadla Wilhelm Hopp za spolupráce s ředitelem Carlem Heiterem. Inscenace měla premiéru na jaře roku 1900 a německojazyčným divákům

představovala divadelní dějiny uplynulého století tak, jak byly k vidění na jevišti místního divadla. V pásmu vracejícímu se k jednotlivým uměleckým trendům byl vyzdvihován lokální patriotismus, což potvrzuje i dochovaná divadelní cedule. Jaké pak mohlo být překvapení, když tento zakázkový kus psaný pro opavské jeviště ředitel Heiter, později za svého působení ve Vídeňském Novém Městě prezentoval jako dílo shrnující dějiny divadla v Dolním Rakousku... a ještě o něco později i jako výlet do dějin divadla v Linci.